

SOLIQ TIZIMINI SAMARALI TASHKIL ETISHDA SOLIQ BAZASINI ANIQLASH TARTIBI METODOLOGIYASINING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI

Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna

TDIU huzuridagi "O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari" ITM doktoranti (DSc), PhD.

ORCID.org/0009-0002-8782-2762

Annotatsiya. Mazkur maqola O'zbekiston soliq tizimini rivojlantirishning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lgan soliq bazasini aniqlash metodologiyasining soliq tizimini samarali tashkil etishdagi ahamiyatini tahlil qilishga bag'ishlangan. Maqolada soliq bazasini aniqlash metodologiyasining soliq tizimidagi o'rni, uning iqtisodiy o'sish, ijtimoiy adolat va davlat byudjetini barqarorlashtirishdagi roli turli tahlil vositalari yordamida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada soliq bazasini aniqlash metodologiyasini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari yoritilib kerakli taklif va xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: soliq bazasi, soliq metodologiyasi, soliq tizimi, "O'zbekiston – 2030" strategiyasi, PESTEL tahlili, SWOT tahlili, iqtisodiy o'sish, ijtimoiy adolat, soliq ma'muriyatchiligi.

Kirish

Jahon iqtisodiyotining globallasuvi va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi sharoitida soliq tizimining barqarorligi va samaradorligini ta'minlash davlatlarning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Soliq tizimining asosi bo'lgan soliq munosabatlarining samarali tashkil etilishi, o'z navbatida, soliq bazasini aniqlash metodologiyasining naqadar to'g'ri va maqsadga muvofiq ishlab chiqilganligiga bog'liq. Zamonaviy davlatning moliyaviy barqarorligi va ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti soliq tizimining samarali ishlashiga bevosita tegishli ekanini hisobga oladigan bo'lsak, soliq bazasini aniqlash metodologiyasi soliq tizimining adolatli, shaffof va iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi mexanizm bo'lishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Respublikamizda ham soliq tizimini isloh qilish, soliq yukini kamaytirish, soliq ma'muriyatchiligini soddalashtirish va raqamlashtirish borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqdaki, bu soliq bazasini aniqlash metodologiyasini takomillashtirish, uni xalqaro standartlarga moslashtirish va iqtisodiyotning o'zgaruvchan sharoitlariga uyg'unlashuvini dolzarb etib qo'yadi hamda uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini tadqiq etishni muhim vazifalar qatoriga olib chiqadi.

Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolamizning maqsadi sifatida soliq bazasini aniqlash metodologiyasi soliq munosabatlarida tutgan o'rnini ochib berishni belgilab oldik.

Adabiyotlar sharhi

Soliq tizimini samarali tashkil etishda soliq bazasini aniqlash tartibi va metodologiyasining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati nechog'lik zarur va dolzarb ekanligi nafaqat davlat byudjetini shakllantirishda, balki iqtisodiy barqarorlik, tadbirkorlik faoliyatining qulay shart-sharoitlarda yuritilishi hamda adolatli soliq yuki taqsimotini ta'minlashda ham hal qiluvchi o'rin tutgani uchun bu mavzusida ko'plab iqtisodchi olimlar tadqiqotlar olib borishgan va hali hamon izlanishlar davom etmoqda. Chunonchi, xorijlik olimlar A. Laffer "Laffer egri chizig'i" bilan tanilgan bo'lib, soliq

stavkalarining iqtisodiy faollikka ta'sirini o'rgangan. Uning ishlari "soliq bazasining kengligi va soliq stavkalarining samarali kombinatsiyasi iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishini ko'rsatib bergan bo'lsa"⁴³, Richard Masgreyv "soliqlarning ijtimoiy adolat va iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini tahlil qilgan"⁴⁴.

Shuningdek, N.Kaldor ham "soliq tizimining iqtisodiy o'sishga ta'sirini o'rgangan olimlardan biri hisoblanib, uning ishlari soliq bazasini kengaytirish va progressiv soliq tizimini joriy etish orqali iqtisodiy rivojlanishga erishish mumkinligini ko'rsatib bergan. Xususan, N.Kaldor soliq tizimining iqtisodiy o'sishga ta'siri haqida progressiv soliq tizimi yuqori daromad oladiganlardan ko'proq soliq undirib, kam daromadli aholiga ijtimoiy yordam ko'rsatish imkonini taqdim etishini, yuqori soliq stavkalari iqtisodiy faollikni susaytirishi mumkinligini, bunda to'g'ri ishlab chiqilgan soliq bazasini aniqlash metodologiyasi investitsiyalarni rag'batlantirishi va iqtisodiy o'sishni tezlashtirishi mumkinligini, bu esa daromadlar tengsizligini kamaytirishi va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashini ta'kidlab o'tgan bo'lsa, soliq bazasini kengaytirish orqali davlat daromadlarini oshirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish mumkinligini ilgari surgan. Soliq bazasini kengaytirish uchun esa soliq bazasini aniqlashda barcha daromad manbalarini soliqqa tortish va soliq imtiyozlarini kamaytirish metodologiyasini qo'llash orqali amalga oshirishni taklif etgan"⁴⁵.

P.Shome esa "soliq bazasini aniqlashda rivojlanayotgan mamlakatlarning maxsus ehtiyojlarini ko'rib chiqadi. U soliq tizimlarining zaifligi va soliq bazasining torligi bu mamlakatlarda rivojlanishning oldini olishiga sabab bo'lishini ta'kidlaydi. P.Shome metodologiyaning rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda ahamiyatini, shuningdek, soliq bazasining kengayishini rag'batlantirish zaruriyatini ko'rsatadi"⁴⁶.

R.H. Gordon bo'lsa "soliq tizimi va soliq bazasining o'zgarishi iqtisodiy o'sishga qanday ta'sir qilishi haqidagi tahlillarida soliq bazasini aniqlash metodologiyasi, soliq qo'llanilishidagi adolatli yondashuvni ta'minlash orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirishi mumkinligini izohlab o'tgan"⁴⁷.

S. H. James o'zining izlanishlarida "soliq to'lovchilarining soliqni yashirish, soliq bazasining aniqlanishi va davlatning bu jarayonni tartibga solishdagi rolini tahlil qilil qilga holda, uning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini va soliq to'lashni rag'batlantirish uchun zarur bo'lgan metodologiyalarni o'rganib chiqqan"⁴⁸. J. Slemrodning tadqiqotlarida esa "soliq tizimlari va soliq to'lashni osonlashtirish, shuningdek, soliq bazasini kengaytirish va aniqlash bo'yicha asosiy metodologik yondashuvlar haqida so'z boradi. J. Slemrod soliq bazasini aniqlashda davlatning fiskal siyosatdagi roli hamda soliq to'lash madaniyati va iqtisodiy sharoitlarning soliq bazasini aniqlanishiga qanday ta'sir qilishi haqida keng fikr bildirgan"⁴⁹. R.S.Avi-Yonahning asarida esa

⁴³ Laffer A. B. Government exactions and revenue deficiencies //Cato J. – 1981. – T. 1. – C. 1.;

⁴⁴ Musgrave R. A. //Tax Analysis in Developing Country Settings// – World Bank, 1989.;

⁴⁵ Nicholas Kaldor., An Expenditure Tax //George Allen & Unwin., ISBN-10 : 0415314003

ISBN-13 : 978-0415314008 // London 1955., 252 pages.;

⁴⁶ Parthasarathi Shome //Development and Taxation: 60 Critical Commentaries// Academic Foundation ISBN: 9789332703889., 326 pegas., 2018;

⁴⁷ Young Lee va Roger H. Gordon — //Tax Structure and Economic Growth// Journal of Public Economics Volume/Issue: 89(5–6)., 1027–1043 pages., DOI: 10.1016/j.jpubeco. 2004.07.002 Publication date: June 2005.

⁴⁸ James S. Henry. // The Blood Bankers: Tales from the Global Underground Economy// Basic Books., 400 pages 2005;

⁴⁹ Joel Slemrod va Christian Gillitzer - //Tax Systems//MIT press ISBN: 9780262026727., 213 pages., 2013;

“global miqyosda soliq tizimlari va soliq bazasini kengaytirish metodologiyalari haqida munozaralar olib borilgan bo‘lib, soliq bazasini aniqlashning xalqaro iqtisodiyotdagi o‘rni va uning moliyaviy barqarorlikka ta‘sirini tahlil qiladi. Olimning fikricha, globalizatsiya jarayonlari va transmilliy korporatsiyalar soliq bazasini qisqartirishda muhim rol o‘ynaydi, shu sababli soliq tizimlarida hamkorlik va tartibga solish zarurligi ta‘kidlanadi”⁵⁰.

Soliq bazasini aniqlash metodologiyasining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati bugungi kunda mahalliy iqtisodchi, moliyachi va soliq sohasidagi tadqiqotchilar uchun muhim yo‘nalish hisoblanib, ushbu mavzu bo‘yicha mahalliy olimlarmiz o‘z ilmiy ishlarida soliq bazasini aniqlash metodologiyasining iqtisodiy o‘rish, adolatli soliq siyosati, iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy tenglikni ta‘minlashdagi o‘rni haqida fikr yuritganlar. Jumladan, respublikamiz olimlaridan Sh. Shodmonov “soliq tizimi va soliq siyosatining nazariy va amaliy masalalari bo‘yicha tadqiqotlar olib brogan bo‘lsa”⁵¹, T. Malikov soliq qonunchiligi va soliq ma‘muriyatchiligi masalalari bo‘yicha o‘zining tadqiqotlarini keng ommaga taqdim etgan. Masalan, olim “soliq tizimining iqtisodiy o‘rishga ta‘siri va soliq bazasini aniqlash masalalariga katta e‘tibor qaratib, soliq tizimi iqtisodiy o‘rishni rag‘batlantirishi, investitsiyalarni jalb qilishi va tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlashi kerakligini ta‘kidlagan. Buning uchun soliq yukini optimallashtirish, soliq ma‘muriyatchiligini soddalashtirish va soliq imtiyozlarini samarali qo‘llash zarurligini qayd etgan. Qolaversa, soliq imtiyozlarining iqtisodiy samaradorligini baholash va ularni maqsadli yo‘naltirish zarurligini ta‘kidlagan holda samarasiz soliq imtiyozlarini bekor qilish va iqtisodiy o‘rishga xizmat qiladigan imtiyozlarni qo‘llab-quvvatlash yo‘li bilan soliq tizimining samaradorligini oshirish mumkinligini ilgari surish orqali soliq bazasini aniqlash metodologiyasining soliq tizimini tizimli tashkil etishdagi ahamiyatini ochib bergan deyishimiz mumkin”⁵².

R.B. Rasulovning ilmiy tadqiqotlarida ham “soliq tizimining samarali ishlashining asosiy shartlari, shuningdek, soliq bazasining aniqlanishi jarayonida yuzaga keladigan iqtisodiy va ijtimoiy muammolar ko‘rib chiqiladi. R. Rasulov soliq to‘lashni oshirish uchun soliq tizimini modernizatsiya qilish va soliq to‘lovchilarni ishonchli tizim orqali boshqarish zarurligini ta‘kidlagan bo‘lsa”⁵³, A.Y. Ergashev soliq bazasini aniqlash jarayonida soliq yuki va soliq imtiyozlarining iqtisodiy faollikka ta‘sirini, qolaversa, soliq bazasini kengaytirishning iqtisodiy o‘rishga ta‘sirini o‘rgangan. Uning fikricha, “soliq bazasini kengaytirish orqali davlat daromadlarini oshirish, ijtimoiy dasturlarni moliyalashtirish va iqtisodiy o‘rishni rag‘batlantirish mumkin. Soliq bazasini kengaytirish uchun esa norasmiy sektorni qisqartirish, soliq to‘lashdan bo‘yin tovlash holatlariga qarshi kurashish va soliq ma‘muriyatchiligini takomillashtirish lozim”⁵⁴.

⁵⁰ Reuven S. Avi-Yonah // Globalization, Tax Competition, and the Fiscal Crisis of the Welfare State// Harvard Law Review, Volume 113, Issue 7, 1573–1676 pages., Publication date: 2000.;

⁵¹ Sh. Shodmonov ., Soliq tizimi va uning iqtisodiy rivojlanishdagi roli

⁵² T.S. Malikov., Soliqlar va soliqqa tortishning dolzarb masalalari. -T.: Adliya. 2002

⁵³ **R. B. Rasulov., Soliq tizimi va soliq bazasining rivojlanishi**

⁵⁴ A.Y. Ergashev ., Soliq tizimi: Nazariya va amaliyot., - T.: 2000

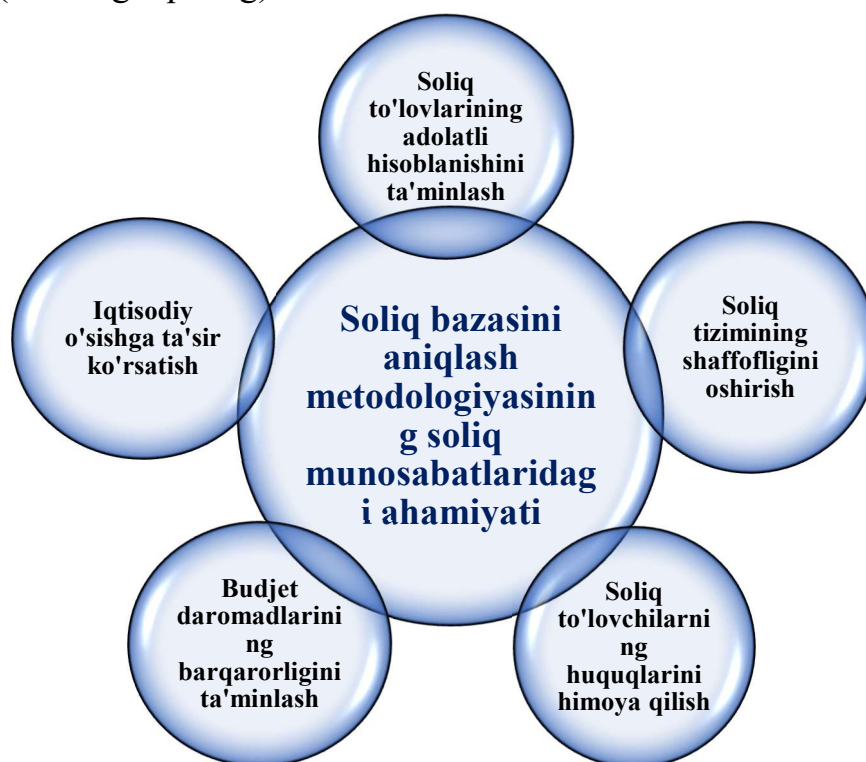
Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot metodologiyasi sifatida O'zbekiston Respublikasi soliq tizimi va soliq siyosatida olib borilayotgan soliq islohotlari, soliq kodeksi, qonunlari va qonun osti xujjatlarini chuqur o'rganish davomida analiz va sintez, kuzatish, ilmiy mushohada, ma'lumotlarni guruhlash hamda klassifikatsiyalash va nazariy tahlil usullaridan keng foydalanilgan.

Tahlil va natijalar muhokamasi. Soliq munosabatlari – bu soliq to'lovchilari, soliq organlari va davlat o'rtasidagi iqtisodiy-huquqiy aloqalardir. Bu munosabatlarni tizimli tashkil etish quyidagilarni talab etadi:

- aniq qonunchilik bazasi;
- shaffof soliq siyosati;
- ishonchli ma'lumotlar bazasi;
- adolatli va izchil soliq nazorati.

Aynan soliq bazasini aniqlash metodologiyasi ushbu omillarni birlashtiruvchi, yagona tizimga soluvchi vosita sifatida xizmat qiladi. Biz quyida beriladigan rasm orqali bu munosabatlarni yanada yaqqolroq izohlashni maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz (1-rasmga qarang).

1-rasm. Soliq munosabatlarida soliq bazasini aniqlash metodologiyasining ahamiyati⁵⁵

1-rasmda keltirilgan chizmaga muvofiq soliq munosabatlarida soliq bazasini aniqlash metodologiyasining ahamiyati beshta jabha orqali namoyon bo'ladi. Xususan, soliq bazasini aniqlashning aniq va izchil metodologiyasi soliq to'lovchilar uchun bir xil va adolatli sharoitlarni yaratishga, davlat budjetining daromad qismini

⁵⁵ Muallif ishlanmasi

barqarorlashtirishga, soliq to'lovchilarning huquqlarini himoya qilishga, ularning soliq tizimiga bo'lgan ishonchini oshirishga, shuningdek, investitsiyalarni rag'batlantirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashga yordam beradi.

Shu bilan birga, soliq bazasini aniqlash metodologiyasi soliq munosabatlarini tizimli tashkil etishda o'zining quyidagi muhim vazifalarini bajaradi:

1. Tizimlilik va tartibni ta'minladi;
2. Soliq munosabatlarini standartlashtiradi;
3. Soliq munosabatlarini prognozlash imkoniyatini yaratadi;
4. Soliq nazoratini samarali tashkil etishga yordam beradi;
5. Soliq munosabatlarini soddalashtiradi;
6. Soliq munosabatlarini optimallashtiradi.

Ushbu vazifalar o'zida ko'pgina jihatlarni qamrab olgan holda namoyon bo'ladi, jumladan, soliq bazasini aniqlashning aniq va izchil metodologiyasi soliq tizimining barcha elementlari (soliq obyekti, soliq stavkasi, soliq imtiyozlari va h.k.) o'rtasida mantiqiy bog'lanishni o'rnatadi (bu keying paragraflarda batafsil yoritib berilgan). Bu soliq munosabatlarida tizimlilik va tartibni ta'minlashga yordam bersa, bir xil turdagi soliq obyekti uchun bir xil qoidalarni qo'llash soliq to'lovchilar uchun teng sharoitlar yaratib, soliq tizimining adolatli bo'lishiga yordam bergan holda soliq munosabatlarini standartlashtirga urg'u beradi.

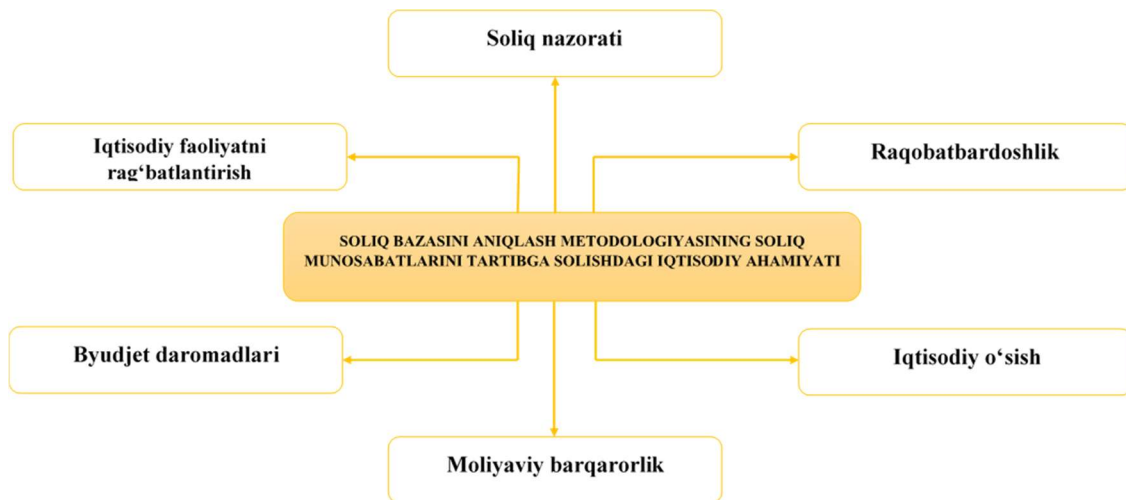
Yuqorida ta'kidlaganlarimiz bilan bir qatorda, soliq bazasini aniqlashning aniq metodologiyasi soliq tushumlarini prognoz qilish imkoniyatini yaratib beradi. Agar soliq bazasi to'g'ri aniqlansa, davlat budjetining daromad qismini aniqroq prognoz qilish va moliyaviy rejalarni tuzish imkoniyatini bersa, soliq bazasini aniqlashning sodd va tushunarli metodologiyasi soliq munosabatlarini soddalashtirishga yordam beradi. Qolaversa, to'g'ri tanlangan soliq bazasi va uning aniqlanish usuli soliq to'lovlarining optimal darajasini ta'minlash va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga turtki bergan holda soliq munosabatlarini optimallashtirish vazifasini ham bajaradi.

Global iqtisodiy rivojlanish ketayotgan bugungi kundagi asosiy masala – bu barqaror rivojlanishni samarali olib borish hisoblansa, bunda soliq bazasini aniqlash tartibi metodologiyasi markaziy o'rinda turadiki, uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati bir necha muhim aspektlar orqali namoyon bo'ladi. Ya'ni, moliyaviy resurslarning samarali taqsimlanishi, iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirish, adolatli soliq tizimini barpo etish hamda innovatsion rivojlanish kabi jihatlar ushbu jarayonning zaruriy shartlarini o'zida mujassam etgan.

Soliq bazasini aniqlash tartibi metodologiyasining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilish, yuqoridagi aspektlarni inobatga olgan holda, kompleks va sistematik yondashuvga tayanadi. Bu esa davlat moliyasini samarali tashkil etish, ijtimoiy adolatni ta'minlash va iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Shu o'rinda, barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun avvalo soliq munosabatlarini samarali tashkil etish vazifasi yotadi va bunda soliq bazasini aniqlash metodologiyasining iqtisodiy ahamiyati bir qator jihatlarni o'z ichiga oladi. Ushbu metodologiya nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, balki ijtimoiy adolat, barqaror

rivojlanish va davlat xizmatlarining sifatini oshirishga ham xizmat qiladi. Keling, bu jihatlarni kengroq yoritib berish uchun e’tiboringizni 1-rasmga qaratsak.

2-rasm. Soliq bazasini aniqlash metodologiyasining iqtisodiy ahamiyati⁵⁶

2-rasmda keltirilgan chizma bevosita soliq bazasini aniqlash metodologiyasining soliq munosabatlarini samarali tashkil etishdagi iqtisodiy ahamiyatini tasvirlagan bo‘lib, unga ko‘ra, avvalo byudjet daromadlarini shakllantirishdagi asosiy manbaa ekanligi bo‘lsa, aynan shu byudjet daromadlarining barqarorligi va moliyaviy resurslarni oqilona taqsimlash vazifasi orqali moliyaviy barqarorlikka erishiladi. Shuningdek, soliq bazasini aniqlashning investitsiya muhitiga ta’siri hamda yangi ish o‘rinlari yaratishi mumkinligi iqtisodiy o‘shishni ta’minlab bersa, tadbirkorlarga berilgan imtiyozlar va imkoniyatlar ishlab chiqaruvchi ihtiyorida tejab qolingan mablag‘ni faoliyat rivoji uchun sarflash motiviga urg‘u beradi va oqibatda ularning safi oshishiga turtki bo‘ladi. Natija esa iqtisodiy faoliyatni rag‘batlantirishi turgan gap.

Qolaversa, soliq bazasini aniqlash metodologiyasi soliq organlariga nazorat qilish va monitoring qilish imkoniyatlarini ham yaratib berib, soliq to‘lovchilarning majburiyatlarini bajarishini ta’minlaydi va soliq qochishlarini kamaytiradi.

Yuqoridagilar bilan bir qatorda soliq munosabatlarini samarali tashkil etishda soliq bazasini aniqlash metodologiyasining ijtimoiy ahamiyati ham beqiyos hisoblanadi. Ushbu jihatlarni quyidagi 2-chizmada o‘z aksini topgan.

⁵⁶ Muallif ishlanmasi

3-rasm. Soliq bazasini aniqlash metodologiyasining ijtimoiy ahamiyati⁵⁷

3-rasmda keltirilgan chizma bevosita soliq munosabatlarini tizimli tashkil etishda soliq bazasini aniqlash metodologiyasining ijtimoiy ahamiyatini tasvirlagan bo‘lib, unga ko‘ra bu jihatlar beshta asosiy komponentlardan iborat. Chunonchi, soliq bazasini aniqlash metodologiyasining puxta ishlab chiqilishi, birinchi o‘rinda, jamiyatdagi adolat va tenglikni ta‘minlashga xizmat qiladi. Ya‘niki, adolatli soliq yuki, teng sharoit va ijtimoiy adolat kabilar orqali namoyon bo‘lsa, keying galda ijtimoiy dasturlarni moliyalashtirish, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash, qolaversa, soliq to‘lash madaniyatini shakllantirish bilan bir qatorda ijtimoiy mas‘uliyatni ham paydo qiladi. Albatta, bu jihatlar soliq bazasini aniqlash metodologiyasi soliq munosabatlarini tartibga solishda muhim rol o‘ynaydi va jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Shuning uchun ham davlatlarda soliq siyosatini ishlab chiqishda ushbu metodologiyaning ijtimoiy ahamiyatini doimo hisobga olinadi.

Xulosa va takliflar. Xulosa tariqasida shuni aytish mumkinki, soliq tizimini samarali tashkil etishda va soliq munosabatlarini tartibga solishda soliq bazasini aniqlash tartibi metodologiyasining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati beqiyosdir. Zero, “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida ham soliq tizimini modernizatsiya qilish, uning samaradorligi va adolatligini oshirish davlatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Soliq bazasini aniqlash metodologiyasi ushbu vazifani amalga oshirishda muhim iqtisodiy dastak vazifasini bajadi. Shu bilan birga, metodologiyaning kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari va xavflari mavjud. Soliq tizimini takomillashtirish, iqtisodiy o‘rishni rag‘batlantirish va ijtimoiy adolatni ta‘minlash maqsadida ushbu omillarni hisobga olish va metodologiyaning zaif tomonlarini bartaraf etish lozim hisoblanadi. Shu o‘rinda, mavzuga doir ushbu takliflarni ishlab chiqdik:

1. Soliq qonunchiligini soddalashtirish va shaffoflashtirish lozim. Bunda soliq qonunchiligi tushunarli va aniq bo‘lishi, soliq to‘lovchilarning huquqlari himoyalangan bo‘lishi kerak;

⁵⁷ Muallif ishlanmasi

2. Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish kerak. Soliq ma'muriyatchiligini avtomatlashtirish, elektron soliq xizmatlarini kengaytirish, soliq to'lovchilar uchun qulay sharoitlar yaratish lozim. Bunda, risk-boshqaruvi tizimini joriy etish va soliq to'lashdan bo'yin tovlashga qarshi kurashish muhim ahamiyatga ega;

3. Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bunda soliq sohasida xalqaro tajribani o'rganish, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kengaytirish va xalqaro standartlarni joriy etish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Laffer A. B. Government exactions and revenue deficiencies //Cato J. – 1981. – T. 1. – C. 1.;
2. Musgrave R. A. //Tax Analysis in Developing Country Settings// – World Bank, 1989.;
3. Nicholas Kaldor., An Expenditure Tax //George Allen & Unwin., ISBN-10 : 0415314003 ISBN-13 : 978-0415314008 // London 1955., 252 pages.;
4. Parthasarathi Shome //Development and Taxation: 60 Critical Commentaries// Academic Foundation ISBN: 9789332703889., 326 pegas., 2018
5. Young Lee va Roger H. Gordon — //Tax Structure and Economic Growth// Journal of Public Economics Volume/Issue: 89(5–6)., 1027–1043 pages., DOI: 10.1016/j.jpubeco. 2004.07.002 Publication date: June 2005;
6. James S. Henry. // The Blood Bankers: Tales from the Global Underground Economy// Basic Books., 400 pages 2005;
7. Joel Slemrod va Christian Gillitzer - // Tax Systems // MIT press ISBN: 9780262026727., 213 pages., 2013
8. Reuven S. Avi-Yonah // Globalization, Tax Competition, and the Fiscal Crisis of the Welfare State// Harvard Law Review, Volume 113, Issue 7., 1573–1676 pages., Publication date: 2000.;
9. Sh. Shodmonov ., Soliq tizimi va uning iqtisodiy rivojlanishdagi roli;
10. T.S. Malikov., Soliqlar va soliqqa tortishning dolzarb masalalari. -T.: Adliya. 2002;
11. R. B. Rasulov., Soliq tizimi va soliq bazasining rivojlanishi
12. A.Y. Ergashev ., Soliq tizimi: Nazariya va amaliyot., . -T.: 2000;
13. Xalikchayeva S. Yangi o'zbekiston taraqqiyot strategiyasi sharoitida qimmatli qog'ozlardan olinadigan soliqlarning bazasini aniqlashning metodologik asoslari //Приоритетные направления, современные тенденции и перспективы развития финансового рынка. – 2023.
14. Ilxomjonovna X. S. Soliq bazasini aniqlash metodologiyasiga oid umumiy nazariya va yondashuvlar //Страховой рынок Узбекистана. – 2025. – Т. 2. – №. 1. – С. 43-46
15. Халикчаева С. Анализ метода и особенности определения косвенной налоговой базы в налоговой системе узбекистана //Экономическое развитие и анализ. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 259-268.